

Radek Knapp

Keresetlen jó tanácsok

Nem csupán az első éjszakát töltöttem a Négy Évszakban, hanem a rákövetkezőket is. Elhalasztottam egy héttel a munkakeresést, és fölcaptam turistának. Sony kamerám és Goretex dzsekim nem volt ugyan, sőt nem volt napszemüvegem se, viszont nyitva tartottam a szememet, és az osztrák idegenforgalom rendelkezésére bocsátottam a fekete szegélyes teniszcipőmet. A fekete szegélyre pedig még a múlt nyáron tettem szert, mivel a cipőboltból kilépve rögvest megbotlottam az átforrósodott aszfalton. Öt perc elteltével lehetetlen volt bármivel is levakarni a kátrányt, cserében viszont olyan erősen összetartja a cipőmet, hogy akár ötször a legcsekélyebb gond nélkül megmászhatnám benne a Mount Everestet. Nem is kívánhattam volna magamnak alkalmasabb lábbelit egy olyan városban, ahol nem bírtam megfizetni a tömegközlekedést.

Reggel nyolckor keltem az első napokban, megettem a tonhalamat az „Anker” nevű pékségben vásárolt zsömlével, azután elvegyültem a Belvedere-be induló turisták között, nehogy esetleg szemet szúrjak a kapuőrnek. Útközben megkértek néha, hogy fényképezek le egy-egy japán vagy olasz családot a Belvedere-kastély előtt, így aztán nemsokára már profi módon bántam a Nikonokkal, és rám ragadt egypár olasz mondat is.

Nemegyszer megesett az is, hogy engem fényképezett le valaki, mert azt hitte, én vagyok a kertész. Nem kis büszkeséggel töltött el az a tény, hogy máris körbejárja a világot a képem, jóllehet alig pár napja érkeztem ide. És ki tudja: némi szerencsével a végén talán európai kertész gyanánt fogok feszíteni valamelyik tokiói háztartás virágos falinaptárán.

A Belvedere-t elhagyva átgyalogoltam reggelenként a belvárosba, hogy még egyszer komótosan szemügyre vegyem mindazt, amit a busz ablakából már amúgy is láttam. Csakhamar úgy ismertem a belvárost, akár a saját tenyeremet, és könnyűszerrel útba tudtam igazítani más turistákat is. Amikor elegendő lett a bámészkodásból, azzal ütöttem agyon az időt, hogy megpróbáltam az igazi bécsieket a turistáktól megkülönböztetni. Tudniillik nem is olyan egyszerű ám első pillantásra fölismerni őket. Mert jóllehet a bécsiek meglehetősen fölvágnak a bécsiségükre, valójában ugyanúgy néznek ki, mint bárki más. A legkönnyebben azokat a vidékies, tiroli népviseletbe öltözött egyedeket lehet kiszűrni,

akiket mindig olyankor mutogatnak a tévében, amikor az osztrák fejőstehenek kiemelkedő tejhozamáról esik szó. Makulátlanul vannak persze kivasalva ezek a módfelett finom varrású tiroli öltönyök, így aztán merőben valószínűtlen, hogy csakugyan láttak már közvetlen közlőről akár csak egyetlen élő tehenet is. Az ilyen bécsieknek megvan az a jó szokásuk, hogy éber féltékenységgel öröködnék mindenben, azon is, ami az övék, meg azon is, ami nem.

Megálltam egy ízben valamelyik ékszerüzlet kirakata előtt, hogy szemügyre vegyek egy karórát. Igazából nem is maga az óra érdekelt, hanem csak pontosan meg akartam számolni az árcédulára írt nullákat: annyi volt belőlük, hogy kénytelen voltam az ujjaimat használni. Közben elkerülte a figyelmemet, hogy megállt mellettem egy tiroli népviseletbe öltözött pár, és legalább olyan kíváncsian mustrálgatott engem, mint én az órát. Amikor az arcukra tévedt a pillantásom, rögvest megállapítottam, hogy a pusztá kinézetemet elegendő oknak tartanak ahhoz, hogy rendőrt hívjanak.

Alighanem hanyatt-homlok elmenekültem volna, ha az első napon történik az eset. Azonban addigi kutatásaim során éppen eléggé kiismertem már a bécsieket ahhoz, hogy tudjam, miképpen kell leszerelni őket. Elegendő „Grüss Gott”-tal köszönteni egy bécsit, és máris elolvad a gyönyörűségtől. Így hát „Grüss Gott”-tal fordultam oda a párhoz, ők pedig mintegy automatikusan „Grüss Gott”-tal válaszoltak. Mi több, utána még egy félszeg mosolyt is megeresztettek felém, mielőtt továbbálltam volna. A bécsiek ugyanis a legudvariasabb emberek egész Európában. Az első mindenütt az adj’ isten, és csak utólag nézik meg alaposabban, kinek is kívántak voltaképpen jó napot. A saját szememmel láttam egyszer, hogy egy koldus tévedt be a Sacher Hotelbe. Eljutott egészen a recepcióig, mielőtt kihajították volna az utcára. De még akkor is kalapot emeltek előtte a londonerek, és jó néhányszor elismélték fennhangon: „A viszontlátásra, uram! A viszontlátásra, uram!”

Valami rejtélyes módon alighanem összefügg ez a nyájas modor azzal a rengeteg tiltó táblával, amelyekkel telis-tele van ez a szép és nyugodt város. Egyre-másra tilalmas dolgokba botlik, aki kiteszi a lábát az utcára Bécsben. Fűre lépni, jobbra állni, balra tartani, átlépni a sárga vonalat, rálépni a piros vonalra – mindez tiltva van. Megvannak a maguk saját tiltó táblái még a gyerekeknek is. Elsétáltam egy ízben egy játszótér mellett. A kapunál kifüggesztett egész sor tiltó tábláról kiderült, hogy labdázni, hintáznai, görkorcsolyáznai és kerékpározni egyaránt tilos a játszótéren. Sétálni viszont sétál gathat bárki, saját felelősségére, akár a tükörjégen is, mivel nincsen síkosságmentesítés. Annál is furcsábbnak találtam mindezt, mert igazán nem néznek ki notórius törvényszegőknek a bécsiek. Többnyire a hangulatos kávéházaikban üldögélnek, órákig lapozgatnak valami újságban, és közben olykor-olykor belekortyolnak a melange-ukba. Nagy ritkán látni csak, hogy hirtelen felindulásból valami töménytet rendel valaki, és azon kezd törni a fejét, hogyan is jusson haza feltűnés nélkül a rengeteg tiltó tábla között.

De nem csak bécsiekkel ismerkedtem meg Bécsben. Egész sor látnivalót tekintettem meg az első napokban, ahol valósággal nyüzsögtek a legkülönbélebb nációk. A Praterben például mentem egy kört az óriáskeréken, hogy madártávlatból

is láthassam végre Bécsset. Csakhogy veszemre egy olyan kabinba szálltam be, amelyet zsúfolásig megtöltött egy olasz család. Engem pedig valami kifürkészhetetlen okból oroszoknak néztek. A tetejébe sziklaszilárd meggyőződésük volt, hogy az összes orosz imádja a csokis nápolyit. Alkalmasint csokisnápolyi-gyárunk lehetett otthon, mert kétpercenként a kezembe nyomott valamelyikük egy-egy csokis nápolyit. Végül aztán, amikor már a család összes tagja rám tukmálta a maga csokis nápolyiját, diszkréten mellém furakodott még az olasz nagymama is, és csillogó szemmel a kezembe nyomott egy kőkemény, viszont súlyzó méretű csokis nápolyit. A szakadatlan csokis nápolyizás miatt persze egyikünknek sem jutott ideje arra, hogy megnézze Bécsset. Muszáj volt még egy körre befizetniük az olaszoknak, amikor leértünk, és nyomban meg akartak hívni engem is. Csakhogy széles taglejtésekkel az értésükre adtam, hogy muszáj sürgősen hazautaznom Oroszországba, mivel szeretném megosztani a csokis nápolyikat az orosz családom többi tagjával.

Másnap a schönbrunni kastélyba látogattam, és a biztonság kedvéért rögtön egy német turistacsoportban vettem el. Olyan fess volt az idegenvezetőnk, hogy a nők jóformán semmit nem láttak Schönbrunnból. Még a hihetetlenül mocskos körmeiben sem találtak kivétnevalót, pedig igencsak nehéz volt nem észrevenni őket. Tudniillik úgy hadonászott a fickó, mint valami karmester, mintha ő akarta volna dirigálni egész Schönbrunn, a nők kebeléből pedig egyik mélységes sóhaj szakadt föl a másik után. Odafönt, a Gloriette-en aztán eljött a férfiak bosszújának az ideje. Áthajolt az idegenvezető a tavacska peremén, kecses mozdulattal az odalent úszkáló, rózsaszín halakra mutatott, és fuvolózó hangján kijelentette: „Akad ezek között a pontyok között, hölgyeim és uraim, egy olyan példány, amelyet még a saját kezéből etetett Ferenc József császár. Ki meri megtippelni, vajon melyik lehet az? Talán a virágmintás ruhát viselő hölgy?”

A virágmintás ruhát viselő hölgy gondolkodás nélkül rábökött az egyik pontyra.

Az idegenvezető elmosolyodott: „Sajnos nem talált. Az ott a mi emberünk.” Azzal egy másik pontyra mutatott, amelyik persze szakasztott ugyanolyan volt, mint az előző. Kíváncsian előrehajolt az összes hölgy, hogy láthassák a nevezetes halat, hiszen végtére is a saját kezéből etette annak idején a császár.

Ez volt az a pillanat, amikor az egyik férfi nem bírta tovább, és közbeszólt: „Nem öregebb ötévesnél az a ponty, fiatalember.”

Az idegenvezető negédesen elmosolyodott: „Csakugyan? Netalántán a hátára van írva?”

„Pontyot tenyésztetek, amióta csak az eszemet tudom. Álomban is meg tudom különböztetni egyik pontyot a másiktól. A tetejébe legföljebb húsz évig él a ponty.”

„Pontytenyésztők vagyunk mindannyian, és Dortmundból érkeztünk” – tette hozzá egy másik férfi.

Továbbra sem hervadt le az idegenvezető arcáról a negédes mosoly, mégis úgy bámult ki a fejből, mintha egyetlen szót se merne kinyögni többé aznap. Feltűnés nélkül kiváltam a csoportból, és lesétáltam a Gloriette-ről. Útközben megnéztem még a tulipánokat: úgy ültették őket, hogy violinkulcsot és hangjegyeket mintázzanak. Valóságos kis dallam kerekedett ki belőlük. Azt dúdolgattam még a

metrón is, pedig blicceltem, úgyhogy egyfolytában résen kellett lennem, nem jön-e ellenőr.

Első bécsi hetem végén zarándokoltam csak el a Stephansdomba, tudniillik szántsándékkal utoljára hagytam ezt a látogatást. Volt ugyanis a közelben egy kávéház, oda akartam beülni a templom megtekintése után, hogy tősgyökeres bécsi módjára kortyolgassam végre a melange-omat. Képeslapot vásároltam a szüleimnek az egyik trafikban az Opera mellett, azután befordultam a Kärntnerstrasséra. Egymást érik a butikok a Kärntnerstrassén, így aztán időről időre megtorpantam egy-egy kirakat előtt.

Női alsóneműt nézegettem éppen, amikor váratlanul megkocogtatta valaki a vállamat. Sarkon fordultam, és egy nagyjából húszesztendős Mozartot láttam magam előtt, a kezében valami katalógus.

Rám mosolygott, és udvariasan megkérdezte: „Elrabolhatok két percet a drága idejéből?”

Bólintottam, annál is inkább, mivel valójában azért nem volt annyira drága az időm. Rádásul egyetlen alkalmat sem szalasztottam el, ha a helybéliekkel való érintkezés során csiszolhattam a némettudásomat.

Mozart fölcsapta a katalógusát, és úgy simított végig rajta, mintha valami gyűrött papírlapot egyengetne ki: „Kihagyhatatlan ajánlatunk van ma estére – tájékoztatott –, az »Aida«. Csodálatos opera, csupa dráma, csupa romantika. Huszonöt esztendősnél fiatalabb vendégeink számára már nyolcszázötven schillingért tudunk páholyt biztosítani.”

Betanult szöveget szajkózott, kétségtelenül, mégis ez volt az első teljes irodalmi német mondat, amit Bécsben hallottam.

„Miféle operáról van szó?” – érdeklődtem.

„Mondtam már: az »Aida«-ról.”

„Azt hallottam. De mi történik benne pontosan?”

Mozart szemlélatomást kizökkent a szerepéből. Megvakarta a fejét, úgyhogy kivillant a félrecsúszott parókája alól a sötét haja.

Rám kacintott. „Hát, gondolom, a szokásos szarkavarás. Leszúrnak valakit az első felvonásban, és attól fogva egészen a végéig arról énekelnek.” Majd némileg hivatalosabb hangnemben folytatta: „Kellene még lennie nálam librettónak, hogy ingyen magának adhassam. A tartalomról nem szokott kérdezni senki, legföljebb a szereposztásról.”

Belelapozott a katalógusába, én pedig közben szemügyre vettem: Tele volt mitesszerekkel az arca, és veríték gyöngyözött a nyakán. Nyilván órák óta viselte már a kényelmetlen Mozart-maskarát, és olyan hőség volt a parókája alatt, mint valami kemencében, máskülönben nem csúszott volna félre újra meg újra a pót-haj a fején. Szörnyű lelkiismeret-furdalás tört rám hirtelen, mivel hiú reményeket ébresztettem benne. Hiszen aligha akad olyan ember a világon, aki nálam kevésbé akarná megnézni az „Aida”-t.

Mozart előhúzott végre egy füzetkét. „Íme a szöveggönyv. Összefoglalhatom röviden, ha érdekl.”

„Szívesen megnézném az »Aida’-t« – hebegtem. „De muszáj megbeszelnem előbb a feleséggel. Márpedig ő a Stephansdom előtt vár rám.”

„Idehallgasson” – szólt Mozart. „Vegyen legalább egy ülőhelyet. Végtere is mi az a háromszáz schilling?”

„Roppantul sajnálom. De tényleg.”

„A fene egye meg” – mormolta a bajusza alatt. „Mit rontok el vajon?”

Úgy bámult rám, mintha tőlem várta volna a választ. Csakhogy szerintem nem rontott el semmit. Éppenséggel én voltam az, aki elrontott valamit. Ismét belelapozott a katalógusába, azután odébbtáncikált a fura maskarájában. Behúzódott az árnyékba néhány további Mozart közé. Leült melléjük, és a cipője orrát, vagy talán az aszfaltot bámulta. Igen erős késztetést éreztem, hogy legalább egy ülőhelyet vegyek az „Aida”-ra, így aztán sürgősen továbbálltam. Elsétáltam jó néhány kirakat előtt, mire vissza mertem sandítani. Meglepően gyorsan kiheverte a csalódást a Mozartom. Máris föl pattant, és újabb operarajongók után nézett, szemlátomást teli energiával.

Rengeteg volt a turista a Stephansdom előtt, és mind érdeklődve nézegette az épületet. Nyilván én voltam az egyetlen, akit alapjában véve teljesen hidegen hagyott. Amikor bementem, lenyűgözött ugyan az egész szent hóbelevanc, mégis valahogy úgy éreztem magam, mint az esztergapadja mellé visszatérő munkás. Mivel ministráltam valaha, föltámadt bennem az egykori munkahelyek iránt táplált leküzdhetetlen ellenérzés.

Az oltár felé indultam ösztönösen, és közben éppen csak vettem egy-egy felületes pillantást a különféle híres emberek dicsőségét hirdető falitáblákra. Nem újdonság persze az efféle táblázgatás, mindazonáltal mégis újra meg újra elcsodálkozom, hány híres ember patkolt már el a világon, akiről még soha nem hallottam.

Odaértem az oltárhoz, és meg is kerültem nyomban, hogy szakértő módjára szemügyre vegyem. Módfelett szilárd talapzaton nyugodott. Nem is sejtí senki emberfia, milyen fontos az oltár talapzata. Márpedig ez itt a legjobb volt a maga nemében, amit valaha láttam. Sőt, összességében véve is nyugati minőségű volt rajta minden. Nem hiszem persze, hogy Istent különösebben lázba hozná az ilyesmi, az öreg plébánosom viszont alighanem örült volna egy ilyen talapzatnak. Lévén, hogy törőlmetszett materialista volt. Jó néhány érdekes dolgot tanultam abban a pár hónapban, amíg hordtam utána az ostyát a misén. Egyáltalán nem hitt például a halál utáni életben. Azt mondta, túl sok seggfejnek adta már föl az utolsó kenetet, így aztán kiúzi az álmod a szeméből az a föltevés, hogy némelyikük esetleg tovább élhetne a halála után. Ami pedig őt magát illeti, folytatta, jobban szeretne a halála után igazi halott lenni, nem pedig holmi kísértet. Valóságos katasztrófa ugyanis az ember számára, ha netalántán test nélkül kell tovább élnie. Gondoljunk csak azokra a szegény ördögökre, akik valami balesetben elvesztették a fél kezüket. Évek múlva is vakargatják még azt a nem létező végtagot, mert viszket. Hát hogy viszkethet akkor az embernek az, ha az egész testét elveszíti!

Miután az oltárnak és környékének alapos szemügyrevételezése során végleg meggyőződtem arról, hogy az egész világon mindenütt teljesen egyformák a templomok, indulni készültem. Am ahogy közeledtem a kapu felé, váratlanul így szólt valaki: „Isten fizesse meg!” Úgy hangzott, mintha maga a Stephansdom

mondott volna köszönetet a látogatásomért. Nem is tartózkodott a közelben senki más, aki mondhatott volna bármit is. Már éppen ott tartottam, hogy hallucinációnak nyilvánítom a dolgot, amikor váratlanul fölhangzott újra: „Isten fizesse meg!”

Óvatosan fölfelé sandítottam. Arrafelé sandítunk végtére is mindig, ha nem akad egyéb magyarázat. De amikor fölhangzott harmadszor is, fölfedeztem végre a tettest. Hasáb alakú, áttetsző plexiből ragasztott persely állt a kapuban. És így szólt egyszerűen és meghatóan, ha pénzt dobott bele valaki: „Isten fizesse meg!” Majdnem csurig volt már a világ legkülönbözőbb országaiból származó bankjegyekkel. És akadt benne jó néhány, a McDonald’s-ból származó szalvéta is: gondolom, egyesek nyilván nem bírtak betelni ezzel az „Isten fizesse meg!”-gel. Szívesen beledobtam volna valamit jómagam is, de sajnos csak pénz volt nálam. Úgyhogy mentem inkább az utamra. Tényleg alaposan rám ijesztett ez a szerkezet. Pedig egyszerűen csak udvarias akart lenni. Akárcsak egész Bécs.

Kurdi Imre fordítása